

RA4AL

BEDRE LÆRING FOR ALLE – ØGET KVALITET I DEN INKLUDERENDE UNDERVISNING NØGLEFAKTORER

Indledning

I det følgende gives et overblik over agenturets projekt om faktorer af betydning for en bedre læring for alle elever og studerende i den inkluderende undervisning.

Inkluderende undervisning handler blandt andet om lighed, social retfærdighed, demokrati og deltagelse. Det er vigtigt at få nedbragt antallet af elever og studerende, der mødes med ulighed og dårlige oplevelser i skolen, ikke kun for at skabe økonomisk vækst og bedre konkurrenceevne, men også for at begrænse fattigdom og fremme social integration (Rådet for den Europæiske Union, 2010).

Bedre læring for alle er et etisk påbud. Projektet har til formål at bringe os videre fra debatten om inklusion og inklusionens berettigelse og frem til spørgsmålet om, hvordan inkluderende politikker og praksis kan skabe bedre læring for alle elever.

Baggrund

UNESCO fremhæver igen i 2012 betydningen af uddannelse som et vigtigt værktøj i opbygningen af et mere inkluderende og retfærdigt samfund med sin erklæring om, at *"... international konsensus viser en holdning om, at udelukkelse fra undervisningssystemet afspejler et system uden kvalitet"*.

OECD påviste i 2011, at en øget indsats for at forbedre læringen hos eleverne med de dårligste resultater ikke behøver gå ud over de elever, som klarer sig godt – bedre læring kan sagtens forenes med mere lighed.

Skolepolitikker påvirkes stærkt af samfundets værdier og ambitioner og også af den øgede anerkendelse af børns rettigheder. Virkningen af disse politikker skal dog stadig dokumenteres (Lindsay, 2007).

På trods af den positive udvikling i mange af agenturets medlemslande hersker der stadig forvirring omkring betydningen af begrebet inkluderende undervisning, og derfor mangler der også klare retningslinjer for, hvad der præcist skal gøres for at fremkalde de positive holdninger til forskellighed

og mangfoldighed og øge skolers og undervisningssystemers kapacitet til at imødekomme alle elevers behov. Løsningen er ikke at kopiere politikker og praksis for specialundervisningen og blot bruge dem inden for rammerne af den inkluderende undervisning i stedet – der skal fokuseres meget mere på den generelle opfattelse af, hvordan skoler og undervisningssystemer egentlig fungerer i dag.

Projektet om bedre læring er målrettet alle elever og studerende, og derfor skal man arbejde med at ændre den holdning, at nogle af dem helt fra begyndelsen har oddsene imod sig. Deltagerne i projektet understreger, at der skal sættes fokus på grupper af elever og studerende, som man af erfaring ved er særligt udsatte for at få dårlige resultater i skolen. Det gælder især indvandrere og elever og studerende med særlige undervisningsmæssige behov og/eller handicap, men hertil skal ifølge agenturets nationale repræsentanter og projektdeltagerne lægges følgende: elever og studerende, som har en lavere socioøkonomisk status, som er under opsyn af myndighederne eller lever under særligt vanskelige forhold, f.eks. ofre for misbrug eller vold, romaer, elever og studerende som rejser meget rundt og/eller ikke kommer regelmæssigt i skole, studerende med forsørgerpligt og elever og studerende med særlige forudsætninger.

De centrale spørgsmål i projektet lyder: Hvordan håndterer man bedst muligt behovene hos disse særligt udsatte elever og studerende inden for rammerne af den inkluderende undervisning, uden at man kommer til at "kategorisere" og dermed begrænse dem? Hvordan overvåger og evaluerer man deres resultater, så man kan sikre at behovene rent faktisk imødekommes?

Bestræbelserne på at undgå at kategorisere særligt udsatte elever og studerende for ikke at risikere at sætte dem i bås, bør også indgå i politikker og efterfølgende evaluerings- og kontrolprocedurer, så der kan tages højde for individuelle omstændigheder.

Projektet

Agenturet gennemførte allerede i 2010 en undersøgelse i medlemslandene for at definere prioritetsområder på længere sigt. Bedre læring for alle var et af de områder, der blev udvalgt til nærmere undersøgelse.

I foråret 2011 ansøgte agenturet om at få bedre læring for alle og øget kvalitet i den inkluderende undervisning godkendt som et projekt med økonomisk støtte fra Europa-Kommissionens program for livslang læring, Comenius. Projektet blev godkendt i efteråret og løb fra december 2011 til november 2012 (projektnummer 517771-LLP-1-2011-1-DK-COMENIUS-CAM).

Den vigtigste målgruppe for projektet er nationale beslutningstagere, der kan sikre inklusion som en fast bestanddel af al undervisningspolitik og sørge for en videreudvikling af det nødvendige samarbejde mellem undervisningssektoren og andre nationale myndigheder.

Projektresultaterne er fundet ved hjælp af:

- Agenturets temaarbejde med deltagelse af alle medlemslande samt en række nyere forskningsresultater fra internationale organisationer som UNESCO, UNICEF og OECD.
- En konference afholdt i samarbejde med Ministeriet for Børn og Undervisning og Odense Kommune den 13.–15. Juni 2012 i Odense under det danske EU-formandskab.

Undervisningsministerierne i agenturets medlemslande udpegede tre ekspertgrupper til projektarbejdet og til at udvikle fundamentet for det videre arbejde. De var sammensat af beslutningstagere i den almene undervisning samt beslutningstagere og forskere i den inkluderende undervisning. Deltagerne udvekslede synspunkter og erfaringer i forhold til kvalitetsundervisning i inkluderende undervisningsmiljøer som vejen frem mod bedre læring for alle elever og studerende. Det skete på konferencen, ved seminarer og gennem uformelle netværksmøder og – diskussioner.

Agenturet udarbejdede et baggrundsdokument til alle deltagere forud for konferencen, med en gennemgang af det seneste arbejde og nyere international forskning på området samt en beskrivelse af de væsentligste spørgsmål og problemstillinger.

Dokumentet og konferencerapporten fås her: <http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4a1>

Udfordringer

Dyson (2004) og flere kolleger mener, at tiltag som iværksættes i et gennemgående ulige system uundgåeligt vil slå fejl. Beslutningstagere er opsatte på at udjævne forskellene i læringen, men de senest anvendte metoder til at opnå dette, enten ved at hæve ambitionsniveauet eller skabe større spredning i systemet, er slet ikke gode nok.

Hanushek (2004) har påvist at tilførslen af flere økonomiske midler til skolerne – med meget få undtagelser – ikke har givet væsentligt bedre resultater de seneste årtier. Ressourcerne kan naturligvis anvendes på mange måder for at komme alle elever og studerende til gode, f.eks. til at ansætte flere lærere, forbedre lærernes kompetencer gennem faglig videreuddannelse og sørge for mere fleksible rådgivnings- og mentorordninger.

Mange lande har i de senere år gennemført markedsbaserede reformer. Whelan (2009) betvivler dog værdien af valgmuligheder og konkurrence som drivkraft for forbedringer, da det medfører en opdeling af systemet i enheder, der er for små til at skabe fornyelse og ofte medfører en øget akademisk, etnisk og social lagdeling.

Den Internationale Kommission for Uddannelse i det 21. Århundrede definerede allerede i 1996 syv problemområder i landenes undervisningssystemer – blandt andet dilemmaet mellem en stærk og motivationsfremmende konkurrenceevne og nødvendigheden af at sikre lige muligheder og social retfærdighed for alle.

Det er derfor stadig nødvendigt at udvikle reaktive tiltag af høj kvalitet for alle elever og studerende. Leadbeater og Wong (2010) siger da også, at *"den høje frafalds- og dumpeprocent viser, at der er et undertrykt behov hos eleverne for at opleve en ny slags skoleforløb – et mere engageret og givende forløb, som er relevant i forhold til det nye århundredes behov og krav."*

Et fælles sprog

Der er som sagt brug for et fælles sprog og en ensartet opfattelse af inkluderende undervisning, hvilket også har været et tilbagevendende emne i løbet af projektet. Alle lande har forskellige undervisningssystemer (jf. Meijer, 1999, 2003), hvilket må tages i betragtning, når man ser på kvaliteten og organiseringen af den inkluderende undervisning i de enkelte lande.

I agenturets rapport *Inkluderende undervisning i europæiske læreruddannelser* fra 2011 beskrives nogle af de seneste tendenser inden for terminologien, herunder brugen af termerne "heterogenitet" og "forskelligheder", men ændringer i terminologien betyder dog ikke nødvendigvis, at holdninger og praksis også ændres i samme retning. Hvis sprogbrugen afspejler adskillelse af eller forskelle mellem forskellige samfundsgrupper, smitter det ofte af på de anvendte politikker, som så vil tage form af "supplerende" tiltag til at ændre politikker, der i forvejen ikke var inkluderende.

Projektets nationale repræsentanter påpegede behovet for at klarlægge betydningen af nogle specifikke termer som kvalitet, forbedring og præstationer, og den fælles arbejdsdefinition lyder:

Kvalitet:

"Begrebet kvalitet må ses i lyset af, hvordan de enkelte samfund definerer formålet med undervisningen. Der vil oftest være to hovedformål: at sikre elevernes kognitive udvikling og at understrege betydningen af undervisningen som næring til kreativitet og følelsesmæssig udvikling og dermed værdier og holdninger som ansvarlige borgere. Endelig skal kvalitet være foreneligt med retfærdighed – et system præget af diskrimination mod en eller flere særlige grupper opfylder ikke sit formål." (UNESCO, 2004)

Præstationer betyder ifølge Wallace (2010) "udbyttet af læring, vedholdenhed, selvtillid og motivation. Præstationer involverer udfordringer og nyopdagelser, og man belønnes eller belønner sig selv for sin indsats." Det er en bred definition, som kan ses i forhold til opnåelse, sædvanligvis af karakterer ved mere formelle evalueringer og eksamener. Man skal huske på forskellene i de enkelte lande og kulturer i denne forbindelse.

En definition af begrebet *underpræstation* har også relevans i denne forbindelse og ses ofte i forbindelse med uoverensstemmelser mellem en evaluering eller et eksamensresultat og den faktiske præstation. Men selv om der skal tages højde for de miljø- og samfundsmæssige faktorer, der kan hindre læringen, skal kapaciteten og evnen til at klare sig forbedres for alle elever, og der skal tages hånd om problemer med frafald og underpræstation.

Begrebet *forbedring* refererer i denne sammenhæng til øget deltagelse og præstationsevne, både for enkelte elever og grupper af elever. Hvordan sådanne forbedringer måles afhænger af, hvilke områder der er tale om – men det er klart, at en udjævning af forskellen mellem elever med gode og dårlige færdigheder ikke må medføre en sænkning af læringsniveauet. Der skal fortsat være store forventninger til alle elevers præstationer.

Resultater og anbefalinger

Projektdeltagerne har på baggrund af agenturets tidligere projekter, international forskning, projektkonferencen, seminarer og diskussioner kunnet definere nedenstående områder, som kræver særlig opmærksomhed i arbejdet med at skabe bedre læring for alle:

1. Samarbejde i politikker og praksis. Støtteforanstaltninger skal være tilgængelige lokalt, gennem et tæt samarbejde mellem undervisnings-, sundheds- og socialsektoren og andre relevante instanser. De lokale tiltag skal sikre at alle elever – og især udsatte elever – støttes og involveres i egen læring. Der skal samarbejdes på alle niveauer – nationalt, lokalt, på skolerne og i klasserne – mellem alle instanser, elever og familier, for at koordinere arbejdet og udnytte ressourcerne bedst muligt.

Der lægges megen vægt på samarbejdet på alle niveauer – lige fra evaluering og undervisning i klassen til fagligt netværkssamarbejde på internationalt plan – og der er derfor et stort behov for social kapital i forbindelse med skole- og systemreformer. Da samarbejdet i politikker og praksis er gennemgående nøgleord, bør dets potentiale nok undersøges nærmere.

2. Støtte til skole- og systemledere. Skole- og systemledere skal have mulighed for at introducere de rette værdier og den bedst egnede ledelseskapacitet i den inkluderende undervisning. Det er vigtigt at planlægge, hvordan man vil imødekomme elevernes forskellige behov, og udviklingen af skoleområdet skulle gerne bringe sammenhæng i arbejdet med de definerede prioriteter.

Projektresultaterne viser et behov for at ændre den traditionelle top-down styring til en mere uddelegerende lederstil med vægt på samarbejde og fælles problemløsning.

3. Ansvarlighed. Selvrevison og/eller peer-review bør indgå som prioriterede metoder til at sikre systemets og skolernes ansvarlighed, så de involverede parter ser det som deres eget faglige ansvar og ikke noget, der pålægges dem udefra.

Lige muligheder for alle skal bl.a. sikres ved hjælp af forskellige resultatindikatorer, som er tilpassede lokale forhold og som har fokus på input, ressourcer, processer og output. De skal måle effekten af de forskellige tiltag hos alle elever for at sikre overensstemmelse og styrke værdierne for inklusion og inklusiv praksis.

4. Tilpasning gennem lydhørhed. Eleverne er omdrejningspunktet for al politik og praksis. Tilpasning til elevernes individuelle behov indebærer blandt andet et tættere samarbejde med forældre og familier for at sikre en holistisk tilgang til arbejdet. Dette kræver også mere fleksible vurderingssystemer, hvor der lægges vægt på at dygtiggøre eleverne på alle områder i stedet for at teste dem på forskellige måder for at finde frem til nogle standardiserede metoder.

5. Lærernes faglige udvikling. Lærerne skal være aktive medspillere i forandringsprocessen, og deres kompetencer skal vedligeholdes og forbedres, både på læreruddannelsen og gennem videre faglig udvikling. Alle lærere skal udvikle de nødvendige værdier, holdninger og færdigheder og den nødvendige viden og forståelse, så de kan sikre

alle elevers læring og fulde deltagelse i undervisningen.

Agenturets rapport *Inklusion i læreruddannelser – Profil af den inkluderende lærer* (2012) definerer fire kerneværdier for undervisning og læring som basis for arbejdet hos alle lærere i den inkluderende undervisning. Nøgleordene for disse kerneværdier er mangfoldighed, støtte til alle elever, samarbejde og konstant faglig og personlig udvikling. Det er grundlaget for at kunne skabe bedre læring for alle.

6. Undervisning for alle. Både agenturets arbejde og nyere international forskning viser, at nogle undervisningsmetoder er særligt effektive for alle elever, f.eks. undervisning i mindre grupper og såkaldt peer-assisted læring, hvor f.eks. ældre elever hjælper de yngre i undervisningen.

Florian og Black-Hawkins (2011) understreger, at det er en pædagogisk vanskelig opgave at udbygge almindelig tilgængelig læring til at omfatte alle elever, og det kræver en ændring fra den gængse tilgang til undervisningen, som virker for de fleste (med få tilpasninger) og hen imod en udvikling af et *”rigt læringsfællesskab, hvor der stilles tilstrækkelige læringsmuligheder til rådighed for alle”*.

De syv nøgleområder er beskrevet nærmere i projektrapporten, som findes på: <http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4a1>

Fremtiden

Resultaterne fra det etårige projekt om bedre læring for alle vil danne udgangspunktet for et længerevarende projekt, som agenturet påbegynder i 2013. Projektdeltagerne har derfor defineret nogle relevante opgaver af særlig interesse for videre undersøgelse. Det handler især om:

- At finde praktiske, omkostningseffektive eksempler på netværkssamarbejde og samarbejde i klasser og skoler, både lokalt, nationalt og internationalt, og undersøge, hvordan dette bidrager til en bedre læring for alle.
- At undersøge hvilke ledelsesmæssige kompetencer, der er brug for i den inkluderende undervisning.
- At sikre ansvarlighed i systemet og på skolerne på en måde, som fremmer inkluderende værdier og praksis, ved at måle de værdier, som har betydning for alle elever og finde dokumentation på praksis som fremmer lige muligheder.
- At undersøge, hvordan systemer og støtteforanstaltninger er bygget op, især i relation til lærernes vigtige rolle og behovet for at lytte til elever og familier for at kunne tilbyde mere skræddersyede individuelle forløb.

- At se nærmere på de kompetencer, lærerne skal have for at kunne imødesee elevernes forskellige behov, og hvordan de bedst kan tilegne sig dem under uddannelsen og gennem videre faglige udvikling.

- At forske i undervisningstiltag og -strategier, som rækker ud over den lærerstyrede "differentiering" og fokuserer mere på elevcentreret og individuel praksis.

Konklusion

Projektet har tydeligt vist behovet for mere dokumentation på tiltag, som giver bedre læring for alle samt for yderligere undersøgelser af de faktorer, der fremmer evnen til at opnå gode resultater hos udsatte elever. Konferencens ordstyrer Bengt Persson fremhævede især den manglende forskning på systemniveau som et potentielt problem.

Man har opdaget værdien og de omkostningsmæssige fordele ved et samarbejde på tværs af landene og vigtigheden af at kunne bruge viden fra allerede eksisterende politikker og praksis på området. Erfaringsudveksling på alle niveauer, samarbejde og partnerskaber styrker et inkluderende læringsfællesskab, hvor alle elever får mulighed for at udvikle sig og forbedre deres præstationer. Fink (2008) siger da også: *"Undervisning indebærer mere end at forberede eleverne til et arbejde, selv om dette er vigtigt, men de skal også forberedes til livet."*

Referencer

Dyson, A., Farrell, P., Polat, F., Hutcheson, G., og Gallannaugh, F. (2004) *Inclusion and pupil achievement* (Forskningsrapport 578). London: Department for Education and Skills

European Agency for Development in Special Needs Education (2011) *Inklusion i europæiske læreruddannelser – Udfordringer og muligheder*. Odense, Danmark: European Agency for Development in Special Needs Education

European Agency for Development in Special Needs Education (2012) *Inklusion i læreruddannelser – Profil af den inkluderende lærer*. Odense, Danmark: European Agency for Development in Special Needs Education

Fink, D. (2008) *The road to transformation in education – Learning, leading and living systems*. Oplæg til konference: http://www.cybertext.net.au/inet_s4wk1/p4_18.htm (senest anvendt 12/10/2012)

Florian, L. og Black-Hawkins, K. (2011) Exploring Inclusive Pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828. id: 10.1080/01411926.2010.501096

Hanushek, E. (2004) *Some simple analytics of school quality*. Arbejdsrapport 10229 National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA

(Den) Internationale Kommission om Uddannelse i det 21. århundrede (1996) *Learning: The Treasure within: Rapport til UNESCO fra Den Internationale Kommission om Uddannelse i det 21. århundrede*. Paris: UNESCO

Leadbeater, C. og Wong, A. (2010) *Learning from the extremes*. San Jose CA: Cisco Systems

Lindsay, G. (2007) Educational psychology and the effectiveness of inclusive education/mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 1–24

Meijer, C.J.W. (1999) *Financing of Special Needs Education*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Meijer, C.J.W. (2003) *Inclusive education and classroom practices*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (2011) PISA i fokus 2011/2 (marts) *Improving Performance – Leading from the Bottom*. Paris: OECD

Rådet for den Europæiske Union (2010) *Rådets konklusioner om den sociale dimension af uddannelse*. 3013. samling i Rådet (uddannelse, ungdom og kultur), Bruxelles, 11. maj 2010

UNESCO (2004) *Education for All: The Quality Imperative*. EFA Global Monitoring Report 2005. Paris: UNESCO

UNESCO (2012) *Addressing Exclusion in Education. A Guide to Assessing Education Systems Towards More Inclusive and Just Societies*. Paris: UNESCO

Wallace, B. (2010) Tackling underachievement. Maximising opportunities for all pupils in an inclusive setting in B. Wallace, S. Leyden, D. Montgomery, C. Winstanley, M. Pomerantz and S. Fitton (eds.) 2010. *Raising the achievement of all pupils within an inclusive setting*. London: Routledge

Whelan, F. (2009) *Lessons learned: How good policies produce better schools*. London: Whelan

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.